

Nödvattenplan Del 1

Beslutat av: Kommunstyrelsen
Fastställt: 2026-02-10, § 7
Diarienummer: KS-2025-00505
Ansvarig: Dahn Delsmo, VA-chef
Författare: Tim Storbjörk, VA-ingenjör
Reviderad: -

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Syfte	3
1.2	Mål	3
2	Definitioner och förkortningar	5
3	Ansvarsfördelning	6
3.1	Lagar och regler	6
3.2	Grundläggande principer	6
3.3	Länsstyrelsens roll	6
3.4	Kommunens roll	7
3.5	VA-huvudmannens roll	7
3.6	Den enskildes, fastighetsägaren och andra organisationers ansvar	7
4	Scenarion	8
4.1	Scenario 1, obrukbart dricksvattennät	8
4.2	Scenario 2, förorenat vatten (otjänligt)	8
4.2.1	Mikrobiologisk förorening	8
4.2.2	Kemisk förorening utan lukt	8
4.2.3	Kemisk förorening med lukt	8
5	Prioriterade konsumenter	9
5.1	Vattenbehov	9
6	Referenslista	11

1 Inledning

Tillgång till dricksvatten är en grundförutsättning för ett fungerande samhälle. Vatten används inte bara för konsumtion, utan även för matlagning, personlig hygien, sjukvård, livsmedelshantering och andra viktiga samhällsfunktioner. En trygg och säker dricksvattenförsörjning är därför en central del av samhällets infrastruktur och beredskap.

Trots att vattenförsörjningen i Sverige är tekniskt avancerad och välfungerande, finns alltid en risk för störningar. Dessa kan uppstå plötsligt, vara lokala eller påverka hela kommunens försörjning, och ha olika orsaker såsom tekniska fel, föroreningar, sabotage eller extremt väder. För att kunna hantera sådana händelser krävs förberedelser.

Planen kan användas vid såväl mindre, avgränsade driftstörningar som vid större händelser där delar eller hela kommunen påverkas. Den utgör ett verktyg för att snabbt och effektivt kunna organisera nödvattenförsörjning och minimera påverkan på samhällets funktioner.

Ansvarig för nödvattenplanens aktivering, genomförande och uppföljning är VA-chefen i samråd med Förvaltningschefen. Beslut fattas i nära dialog för att säkerställa att åtgärderna är både tekniskt och säkerhetsmässigt lämpliga.

Nödvattenplanen är framtagen utifrån Livsmedelsverkets *Guide för planering av nödvattenförsörjning, Handbok för krisberedskap och civilt försvar inom dricksvatten* samt stöd från Myndigheten för civilt försvar *Handbok i civil beredskap för kommuner*.

1.1 Syfte

Syftet med denna nödvattenplan är att skapa en tydlig struktur för hur kommunen ska agera när den ordinarie vattenförsörjningen inte fungerar. Planen beskriver hur tillgång till dricksvatten ska säkras vid samhällsstörningar eller extraordinära händelser och klargör ansvar, prioriteringar och praktiska åtgärder för att tillgodose behovet av vatten till både samhällsviktiga verksamheter och invånare.

1.2 Mål

Målet med nödvattenplanen är att säkerställa att kommunen, vid en allvarlig störning i den ordinarie dricksvattenförsörjningen, snabbt och effektivt kan:

- tillhandahålla vatten av dricksvattenkvalitet till prioriterade samhällsviktiga verksamheter,
- möjliggöra grundläggande vattenförsörjning till allmänheten genom tillfälliga hämtningsställen,
- samordna resurser och ansvar inom kommunen för att hantera krisen på ett strukturerat sätt,

- minimera hälso- och samhällskonsekvenser genom tydlig kommunikation, prioritering och operativa åtgärder,
- skapa förutsättningar för en återgång till normal vattenförsörjning så snart som möjligt.

Målet är även att planen ska vara ett stöd för de berörda aktörerna under hela händelseförloppet, från initial insats till avslutande återställningsarbete.

2 Definitioner och förkortningar

Dricksvatten: Definieras i LIVSFS 2022:12 som allt vatten som, antingen i sitt ursprungliga tillstånd eller efter beredning, är avsett för dryck, matlagning eller beredning av livsmedel, oberoende av dess ursprung och oavsett om det tillhandahålls genom en distributionsanläggning, från tankar, i flaskor eller i behållare.

Nödvatten: Nödvatten är tillfälligt dricksvatten som kommunen tillhandahåller när det ordinarie ledningsnätet inte fungerar. Det distribueras vanligtvis via tankar eller tankbilar och ska uppfylla kraven för dricksvattenkvalitet.

Myndigheten för civilt försvar stärker samhället i att förebygga och hantera olyckor, kriser och konsekvenser av krig.

Extraordinär händelse: En händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser från kommun eller region.

3 Ansvarsfördelning

3.1 Lagar och regler

Enligt Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster har VA-huvudmannen skyldighet att säkerställa dricksvattenförsörjning inom de områden som ingår i kommunens verksamhetsområden för vatten. Lagens huvudsakliga syfte är att skydda människors liv och hälsa, och dessa skyldigheter gäller även vid störningar i den ordinarie vattenförsörjningen. Dessa bestämmelser kompletteras av KFVA (Kommunala föreskrifter för användande av Alvesta kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning) där det förtydligas att VA-huvudmannen ej kan garantera ett visst vattentryck eller en viss vattenmängd per tidsenhet alltid kan levereras.

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap syftar till att kommuner skall minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred. Därigenom ska kommunerna också uppnå en grundläggande förmåga till civilt försvar. Lagen fastslår även att kommunens ansvar omfattar alla personer som vistas inom kommunen, oavsett hemvist eller fastighetsägande och anslutning till kommunalt vatten.

3.2 Grundläggande principer

Alvesta kommun utgår ifrån Myndigheten för civilt försvar grundläggande principer inom krisberedskap:

- **Ansvarsprincipen** innebär att den som har ansvar för en verksamhet i normala situationer också har motsvarande ansvar vid störningar i samhället. Aktörer har även ett ansvar att agera även i osäkra lägen. Den utökade ansvarsprincipen innebär att aktörerna ska stödja och samverka med varandra.
- **Närhetsprincipen** innebär att samhällsstörningar ska hanteras där de inträffar och av de som är närmast berörda och ansvariga.
- **Likhetsprincipen** innebär att aktörer inte ska förändra organisationen mer än vad situationen kräver. Verksamheten under samhällsstörningar ska fungera som vid normala förhållanden, så långt det är möjligt.

3.3 Länsstyrelsens roll

Enligt "Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion" 7 § är länsstyrelsen geografiskt områdesansvarig myndighet. Enligt "förordning (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap" 6 § ska länsstyrelsen också vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer, som exempelvis kommuner, regioner och näringsliv, och den nationella nivån. Länsstyrelserna ska efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande. Länsstyrelserna ska vidare verka för att regionala risk- och sårbarhetsanalyser sammanställs samt att nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län kommer till stånd. Under en kris ska Länsstyrelsen samordna verksamhet

mellan kommuner, regioner och myndigheter, liksom informationen till allmänheten och företrädare för massmedia.

3.4 Kommunens roll

Det är kommunen som har det övergripande ansvaret för planeringen av nödvattenförsörjning inom ramen för det geografiska områdesansvaret. Kommunen har enligt 2 kap. 7 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap skyldighet att verka för att olika aktörer i kommunen samverkar och samordnar sig i planerings- och förberedelsearbetet, att samordna de krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer under händelser, och att informationen till allmänheten fungerar.

Kommunen har ansvar för att ha en krisledningsnämnd som har uppgifter vid extraordinära händelser. Krisledningsnämnden kan ta över beslutsmandat från kommunernas ordinarie nämnder vid en extraordinär händelse.

3.5 VA-huvudmannens roll

Ansvarar för den dagliga driften och underhållet av kommunens vattenverk. Och ska vid störningar i vattenförsörjningen så snabbt som möjligt återställa normal leveransförmåga samt fram till dess skyndsamt tillhandahålla nödvatten utifrån prioritering. Samt när man återgått till normalläge så ligger ansvaret för att utreda orsaken till det inträffade. Ansvarar även för att information angående störningen går vidare till övriga involverade aktörer.

3.6 Den enskildes, fastighetsägaren och andra organisationers ansvar

Vid avbrott i vattenförsörjningen får den enskilde och verksamheter själva hämta vatten vid hämtställen i eget medhavt lämpligt kärl. Den enskilde har även ett ansvar att följa rådande anvisningar vid hämtning av nödvatten för att undvika konflikter och kontaminering av nödvattnet. Vid kokrekommendation får den enskilde och verksamheter själva koka sitt vatten enligt anvisningar eller hämta vatten vid hämtställen i eget medhavt lämpligt kärl. Vid begränsad vattentillgång är fastighetsägare skyldiga att reducera sin vattenförbrukning enligt anvisningar från VA-verksamheten. Fastighetsägare och verksamhetsutövare, som exempelvis industri, livsmedelsproducerande företag och djurhållare, som har behov av kontinuerlig vattentillförsel bör tillse att ha en egen plan för att kunna hantera störningar i dricksvattenförsörjningen. Exempelvis bör lantbrukare med stora djurbesättningar som ansluter sig till kommunalt VA behålla sin enskilda vattentäkt som reserv om det är möjligt. Alla kommuninvånare och verksamheter har ett eget ansvar för att skapa alternativa lösningar för sanitet.

4 Scenarion

För att kunna planera och förbereda inför en händelse där behovet av nödvatten blir aktuellt har två scenarion tagits fram som underlag och som blir utgångspunkten i arbetet. Dessa scenarion är kopplade till kommunens risk och sårbarhetsanalys.

4.1 Scenario 1, obrukbart dricksvattennät

Ledningsnätet kopplat till kommunens största dricksvattentäkt är trycklöst, helt eller delvis, och kan inte leverera vatten. Varken vatten för konsumtion eller hygien når abonnenterna. Möjliga orsaker innefattar större avbrott på ledningsnätet i form av läcka eller sabotage.

4.2 Scenario 2, förorenat vatten (otjänligt)

Dricksvattnet har verifierats som otjänligt med hjälp av analyser. Med otjänligt vatten avses att vattnet ej kan användas som dricksvatten eller till livsmedelsberedning. Beroende på vilken typ av förorening dricksvattnet har finns det tre olika typer av utfall.

4.2.1 Mikrobiologisk förorening

Dricksvatten kan användas till förtäring och matlagning efter kokning. Okokt vatten går att använda för hygien, tvätt och toalettpolning. Kokningsrekommendation gäller till dess att vattnet blivit kvalitetssäkrat genom provtagning, vilket uppskattas ta några dagar.

4.2.2 Kemisk förorening utan lukt

Om kemikalier påvisas i dricksvattnet genom provtagning och analys kommer inte kokning av vattnet ge dricksvattenkvalitet. Beroende på vilken typ av kemikalier som påvisats kan vattnet i vissa fall användas till hygien, tvätt och toalettpolning.

4.2.3 Kemisk förorening med lukt

Detta kan vara till exempel om diesel har läckt in i vattnet. Inte heller detta vatten kan genom kokning uppnå dricksvattenkvalitet och om lukten är väldigt stark kommer abonnenterna inte vilja använda detta för tvätt och hygien annat än toalettpolning. Även vid risk för otjänligt vatten hos konsument på grund av hot eller annan misstanke kan nödvattenplan behöva användas för att inte riskera liv och hälsa hos befolkningen innan nödvändiga provtagningar och analyser genomförts. Under denna period kan det finnas ett behov för kokningsrekommendation under några dagar innan dricksvattnet hunnit bli kvalitetssäkrat.

5 Prioriterade konsumenter

Det finns ingen lagstiftning som reglerar hur dricksvatten ska prioriteras. Dock är det en fördel om det finns en tydlig och förankrad prioriteringsordning i nödvattenplanen, trots att det saknas lagstiftning som styr detta enligt Livsmedelsverket.

Störningar i dricksvattenförsörjningen kan få allvarliga konsekvenser för både individer och verksamheter. I värsta fall hotas liv och hälsa. Ett avbrott, försämrad kvalitet eller brist på dricksvatten påverkar direkt invånare, företag och samhällsviktiga funktioner. Dricksvatten är avgörande för dryck, matlagning och hygien, särskilt för utsatta grupper. Det är också en nödvändig resurs för sjukvård, äldreomsorg, storkök och livsmedelsindustri.

Det som i första hand bör prioriteras vid en vattenbristsituation är människors liv och hälsa. Det innebär att verksamheter inom vård, och omsorg är högst prioriterade.

Prioriteringsklass 1:

- Vård och omsorg
- Storkök/ tillagningskök/ mottagningskök
- Grundskolor och förskolor

Prioriteringsklass 2:

- Hushåll

Prioriteringsklass 3:

- Försvarsmakten (vid höjd beredskap)

Prioriteringsklass 4:

- Övriga verksamheter

5.1 Vattenbehov

Det finns inte några specifika kvantitetskrav för nödvattenförsörjning. Livsmedelsverket har tagit fram riktlinjer för vattenbehovet de första dygnet för att klara de allra viktigaste behoven som Alvesta kommun valt att utgå ifrån enligt Tabell 1 nedan.

Tabell 1. Nödvattenbehov per kategori.

Kategori	Dygn 1-2	Dygn 3-10
Hushåll	5 l/p	15 l/p
Serviceboende	15 l/p	15 l/p
Tillagningskök/ storkök	3 l/ portion	3 l/ portion
Mottagningskök	1 l/ portion	1 l/ portion
Vårdcentral	10 l/p	10 l/p
Skola och förskola*	10 l/p	15 l/p

*Plus ev tillagning/ mottagning av mat

För mer detaljerad information angående beräkningsunderlag för vattenbehov se Bilaga 1, i del 2 av nödvattenplanen.

6 Referenslista

Lag om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser och höjd beredskap, LEH 2006:544

Lag om allmänna vattentjänster, LAV 2006:412

Livsmedelsverkets Guide för planering av nödvattenförsörjning, utgåva 1. 2017.
ISBN:978-91-7714-254-6

Livsmedelsverkets Handboken för krisberedskap och civilt försvar inom dricksvatten, 2024-12-20.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Handbok i civil beredskap för kommuner, 2024. ISBN: 978-91-7927-472-6

Kommunala föreskrifter för användande av Alvesta kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning (KFVA), 2025.